

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu PhDr. Barbory Mesárošovej, PhD.

Vplyv médií na vývin psychiky detí a dospelých

Aktuálnosť zvolenej témy

Habilitačná práca PhDr. Barbory Mesárošovej, PhD. sa týka dlhodobu aktuálnej témy pôsobenia médií na psychiku detí a dospelých. Aktuálnosť témy je podporovaná permanentne sa objavujúcimi technologickými novinkami, ktoré umožňujú bezprostredný kontakt s rôznorodou mediálnou produkciou bez priestorových či časových obmedzení. Vďaka novým technológiám sa stále viac detí i mládeže mení z pasívnych prijímateľov na aktívnych (interaktívnych) účastníkov mediálneho procesu, konzumentov rôznorodých obsahov, ale i tvorcov mediálnych výpovedí. Rapídne sa znižuje vek kontaktu s médiami. To všetko sú dôvody, prečo sa treba tejto téme venovať. Navyše, jednoznačne realita prebieha výskum a výskumníci sú odkázaní viac na ex-post zisťovanie pôsobenia starých i nových médií na utvárajúcu sa psychickú štruktúru detí a dospelých.

Vhodnosť zvolených metód

Práca je rozdelená do troch nosných častí. Prvá časť približuje poznatky novej mediálnej teórie o účinkoch médií na percepciu a kogníciu detských divákov. Pozornosť je venovaná symbolickým systémom používaným v rôznych mediálnych formátoch v súvislosti s ich vplyvom na kognitívne zručnosti a spôsobilosti divákov, vnímaných z pohľadu vývinovej psychológie (od malých bábätiak po tínedžerov). K rozoberaným mediálnym formám patria počítačové a video hry, ako aj relatívne nový fenomén – internet. Do tejto časti je zaradená aj téma, ktorá u nás nebola spracovaná a to je vystavenie dojčiat a batoliat vplyvu televízie. Dôležité je, že autorka uvádza rôzne názory, polemizuje s nimi a okrem negatívnych vplyvov si všíma aj tie pozitívne. V tretej kapitole v prvej časti prináša poznatky o vývinových špecifikách divákov predškolského, mladšieho a stredného školského veku v dôsledku účinkov televízie. Kapitola obsahuje aj dôkazy o možnom narušení duševného,

hlavne však mravného vývinu detí v kontexte s médiami sprostredkovaným obsahom. Animovaný film hrá vo vývine dieťaťa dôležitú úlohu, preto pozitívne vnímame zaradenie kapitoly o vnímaní animácie deťmi predškolského veku. Prvú časť uzatvára téma médiá a adolescenti, s dôrazom na vnímanie online a offline svetov, vnímanie celebrit, vzťah k pornografii.

Druhá časť sa sústreďuje na ďalšiu kľúčovú tému - na mediálne násilie, jeho prezentáciu v mediálnych produktoch a negatívne účinky ďalších fenoménov: diktát štihlosti, prezentovanie návykových látok, a s tým spojené osvojenie si škodlivých návykov negatívne ovplyvňujúcich zdravotný stav detí a dospelých. Autorka systematicky odкрýva rôzne formy a druhy násilia prezentované v mediálnych produktoch na podklade teórií mediálneho násilia. Ako nový prístup treba označiť časť, v ktorej analyzuje kontextové faktory, ktoré hrajú rozhodujúcu úlohu pri posúdení možného účinku násilia na príjemcu. Aj v tejto časti dominuje vývinový aspekt s akcentáciou špecifik v jednotlivých vývinových obdobiach. Tie sa týkajú kognitívneho spracovania násilia v mediálnych produktoch a v tom, ako recipienti na mediálne násilie reagujú. Upozorňuje, že nejde len o vplyv na agresivitu, ale aj o strachové reakcie a zvýšenú toleranciu k násiliu. Inovátorský prístup prezentuje autorka v kapitole o vplyvoch mediálneho násilia na zmeny mozgovej činnosti adolescentov. Aj keď mnohé otázky ostávajú stále otvorené, kapitola je veľmi inšpirujúca a táto téma, podľa našich vedomostí, nebola u nás v štúdiách týkajúcich sa mediálneho násilia, prezentovaná.

Tretia časť obsahuje výsledky výskumov, na realizácii ktorých sa podieľala autorka habilitačnej práce. Ide o výskumy zamerané na percepciu, interpretáciu a hodnotenie vybraných televíznych formátov deťmi a mladistvými. Výskumné projekty sú zamerané na násilie v animovanej tvorbe, percepciu reklamy a úlohu kontextových faktorov pri percepcii a prežívaní násilných mediálnych obsahov v prepojení na úroveň agresivity a empatie detí a dospelých. Cenné je, že aj v tejto časti je popísaný prístup k téme, vrátane použitých metód a prirodzene, získané výsledky. Tak sa vytvoril priestor pre ďalších nasledovníkov rozvíjať výskum v tejto oblasti.

V každej časti autorka ponúka nielen možnosť zamyslieť sa, ale aj nabáda k ďalšiemu skúmaniu poukázaním na konkrétne témy, ktoré doteraz neboli predmetom výskumu, resp. neboli preskúvané v dostatočnej miere, či v našom kultúrno-spoločenskom kontexte. V kapitolách, ktoré vyžadujú zložitejší systém explikácie vhodne volí príklady, ktoré teóriu

ilustrujú i pomáhajú ju lepšie pochopiť. Podobne popis experimentov a výskumných sond pôsobenia médií umožňuje uvedomiť si zvolené prístupy k predmetu výskumu, čo súčasne pôsobí inšpiratívne pre tých, ktorí by chceli v tomto druhu výskumov pokračovať. Text spĺňa náročné kritériá z hľadiska štylistickej úrovne, zrozumiteľnosti a schopnosti autorky vysvetliť podstatu problémov, ktorými sa zaoberá.

Prínosy habilitačnej práce

Výzve podať systematický prehľad teórií i protirečivých názorov na pôsobenie médií, rovnako realizovaných výskumov pri rešpektovaní vývinových charakteristík prijímateľov, sa autorka zhostila veľmi dobre. V jej prístupe sa odzrkadlil dlhodobý záujem o túto tému, hlboké znalosti z oblasti vývinovej psychológie, kognitívnej psychológie, neurovedy, metodológie vied, ale aj skúseností výskumníčky v danej oblasti. O zodpovednom prístupe k téme svedčí aj rozsiahly zoznam literatúry a literárnych prameňov predovšetkým zahraničných autorov publikovaných v posledných desaťročiach.

Autorka sa vyhýba jednoduchým a zjednodušujúcim konštatovaniam a záverom, ponúka široký diapazón teórií a výskumných prístupov, ku ktorým pristupuje kriticky. Oceniť treba snahu vysvetliť a s kritickým odstupom komentovať experimentálne zistenia i teoretické prístupy, berúc do úvahy celkový stav poznania a psychologické zákonitosti príjmu a spracovania podnetov.

Predložená práca je určená pre motivovaného čitateľa, vybaveného dostatočným arzenálom vedomostí z oblastí vývinovej i kognitívnej psychológie tiež teórie médií, preto je vhodná ako študijný materiál pre frekventantov vysokých škôl z rôznych oblastí humanitných vied a odborníkov z oblasti psychológie, teórie médií. Mohla by byť cennou pomôckou pre mediálnych tvorcov, pokiaľ by mali snahu podieľať sa na pozitívnom formatívnom vplyve mediálnej ponuky. Tí tu nájdú mnoho podnetov ako môže byť mediálna produkcia vnímaná, interpretovaná a do akej miery môže mať vplyv správanie a prežívanie detí a mladistvých v jednotlivých vývinových etapách.

Otázka do diskusie

V práci upozorňujete na riziká spojené s posolstvami šírenými médiami, pričom nejde len o pôsobenie mediálneho násillia, ale aj vplyv obsahov napr. na príjem potravy, užívanie návykových látok a mnohé iné. Jedným z riešení je dostatočná mediálna gramotnosť príjemcov. Myslíte si, že súčasná mediálna výchova dostatočne poskytuje priestor na ochranu

i kultiváciu maloletých príjemcov mediálnych produkcií? Ako vnímate rolu vysielateľov, tvorcov a ich zodpovednosť za mediálnu ponuku?

Záver

Habilitačnú prácu - monografiu PhDr. Barbory Mesárošovej, PhD. vnímame ako zásadné dielo týkajúce sa nových poznatkov o vývine detí a dospelých v súvislosti s vplyvom rôznych mediálnych produktov so zdôraznením hlavne rizikových účinkov mediálneho pôsobenia. Oceniť treba šírku záberu, voľbu čiastkových tém a originalnosť (kritické zhodnotenie teoretických prístupov, výsledkov výskumov a voľbu výskumnej stratégie účinkov médií) práce. Autorka preukázala schopnosť vedecky pracovať, vlastné tvorivé schopnosti i predpoklady pre systematickú výskumnú prácu.

Na základe predloženej habilitačnej práce a po jej úspešnej obhajobe **navrhujem habilitantke, PhDr. Barbore Mesárošovej, PhD. udeliť titul d o c e n t k a v odbore 3.1.9 psychológia.**

Bratislava 27. augusta 2017

Doc. PhDr. Elena Hradiská, PhD.